

OVER DE MODERNISERING VAN DE KERNWAPENS IN NEDERLAND

Kernwapens in Nederland: vanaf 2019 nog beter te gebruiken

Het streven naar een kernwapenvrije wereld wordt steeds breder gedeeld, ook vanuit kringen voor wie dat traditioneel niet bepaald voor de hand ligt. Tegelijkertijd wordt dit optimisme ernstig getemperd door ontwikkelingen in de realiteit. Er worden nog altijd nieuwe kernwapens ontworpen en geproduceerd. Nagenoeg alle grote kernwapenstaten zijn bezig met een modernisering van hun nucleair arsenaal.

De B61-bom, het type Amerikaans kernwapen dat in diverse Europese NAVO-landen is gestationeerd, is hiervan een bijzonder voorbeeld. Terwijl al jaren gesproken wordt over het terugtrekken van de Amerikaanse kernwapens uit Europa, zijn de Verenigde Staten recentelijk begonnen met een omvangrijke en dure moderniseringsoperatie, die een nieuw, beter bruikbaar, type van de B61 moet opleveren.

Amerikaanse kernwapens in Europa

Op dit moment bevinden zich nog Amerikaanse kernwapens op zes bases in vijf Europese NAVO-lidstaten. In totaal gaat het hoogstwaarschijnlijk om 180 B61-bommen. Dit zijn zogenaamde 'vrije valbommen', die door vliegtuigen afgeworpen moeten worden. Piloten van de gastlanden worden hiervoor getraind. In Nederland is een F16-squadron op de Vliegbasis Volkel in Noord-Brabant belast met deze kernwapentaak. Op deze basis liggen naar schatting twintig B61-bommen opgeslagen.

In 2001 werd het aantal Amerikaanse kernwapens in Europa nog geschat op 480. Sindsdien zijn de B61-bommen verwijderd van de vliegbases Araxos (Griekenland, 2001), Ramstein (Duitsland, 2005) en Lakenheath (Verenigd Koninkrijk, 2006). Daarnaast werd het type B61-10 uit actief gebruik genomen.

Amerikaanse B61-kernwapens in Europa			
Land	Basis	Aantal kernwapens	Overbrengingssysteem
België	Kleine Brogel	10 – 20	Belgische F16's
Duitsland	Büchel	10 – 20	Duitse Tornado's
Italië	Aviano	50	Amerikaanse F16's
	Gheddi Torre	10 – 20	Italiaanse Tornado's
Nederland	Volkel	10 – 20	Nederlandse F16's
Turkije	Incirlik	60 – 70	Amerikaanse vliegtuigen (bij toerbeurt)

De kernwapens zelf blijven tot het moment van gebruik Amerikaans bezit. Het zijn ook de Verenigde Staten die het besluit tot inzet van kernwapens nemen. Wanneer dit het geval is, bepaalt de NAVO-commandant in Europa, de Strategic Allied Commander Europe (SACEUR), welke kernwapens gebruikt gaan worden. Hij geeft vervolgens een zogenaamd 'release order' aan de Amerikaanse eenheid die de kernwapens bewaken. Deze eenheid draagt de kernwapens over aan de piloten die ze moeten vliegen en afgooien. In voorkomend geval wordt de feitelijke beschikkingsmacht over de kernwapens dus overgedragen aan Nederlandse piloten. Een praktijk die op gespannen voet staat met het Nonproliferatieverdrag (NPV), dat de overdracht van kernwapens aan niet-kernwapenstaten verbiedt.

Kernwapens op Volkel

De kernwapens op Volkel liggen opgeslagen in zogenaamde WS3-vaults, een soort wapenkluizen in de bodem van F16-hangars, die met een liftstelsel naar boven gehaald kunnen worden. In elke kluis is ruimte voor vier atoombommen, in de meeste gevallen bevatten ze echter twee. De in het algemeen gehanteerde schatting voor het aantal B61-bommen op Volkel gaat er vanuit dat tien van de elf aanwezige WS3-vaults voor opslag in gebruik zijn (de laatste kluis zou bedoeld zijn voor trainingsdoeleinden), elk met twee kernwapens, wat een totaal van twintig bommen maakt.

De bewaking van en uitvoering van handelingen met de kernwapens wordt primair gedaan door speciale

Amerikaanse eenheden. Op Volkel is dit het 703 Munition Support Squadron (703 MUNSS), dat bestaat uit 140 militairen. Het 703 MUNSS maakt onderdeel uit van de 52nd Munitions Maintenance Group, die opereert vanaf de Duitse vliegbasis Spangdahlem en ook verantwoordelijk is voor het beheer van de kernwapens in Duitsland, België en Italië. "The group oversees ownership, custody, maintenance and release of a \$2.5 billion US weapons stockpile and manages a \$1.1 million annual budget", aldus de website van de basis.

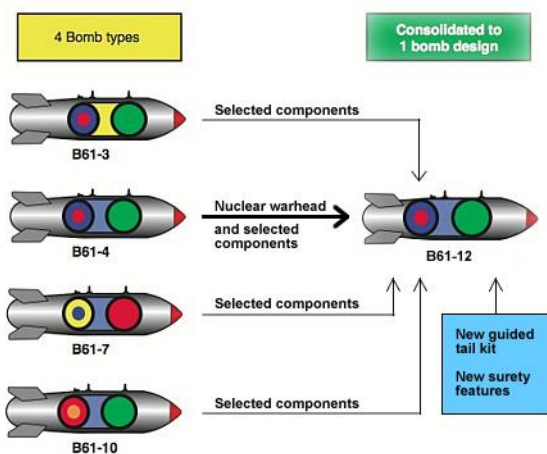
Alle huidige Amerikaanse kernwapens in Europa zijn van het type B61 (mod 3 of mod 4), een tactische vrije val-bom. De kracht van de bom wordt ter plekke ingesteld door een schakelaar op het wapen (het zogenaamde 'dial-a-yeild' of DAY-systeem) en kan variëren van 0,3 tot 170 kiloton. De atoombom die op Hiroshima gegooid werd had een kracht van twaalf kiloton, de totale potentiële vernietigingskracht van de kernwapens op Volkel is met een maximum van 3400 kiloton ruim 280 keer zo groot.

Joint Strike Fighter: voortzetting kernwapentaak

De F-35 Lightning II, beter bekend als Joint Strike Fighter (JSF), is, ondanks alle kritiek en problemen, nog altijd de beoogde opvolger van de F-16 binnen de Nederlandse krijgsmacht. Ook de kernwapentaak moet door dit vliegtuig overgenomen worden, zo liet de regering in antwoord op Kamervragen weten. In november 2013 nam de Tweede Kamer echter een motie van de SP aan met als strekking dat de JSF geen nucleaire taak mag krijgen.

De JSF wordt in eerste instantie geproduceerd als vliegtuig dat alleen geschikt is voor conventionele bewapening. Pas in een later stadium wordt mogelijk een zogenaamde 'dual-capable' JSF uitontwikkeld en geproduceerd, een versie die zowel conventionele als nucleaire wapens kan afwerpen. Of deze versie er daadwerkelijk komt, is met het oog op de te maken ontwikkelingskosten afhankelijk van het aantal bestellingen dat er voor binnenkomt.

Graphics: Hans M. Kristensen/FAS 2012

Modernisering: levensduurverlenging of nieuw wapen?

Enkele jaren geleden lanceerde de Amerikaanse National Nuclear Security Administration (NNSA) plannen voor een zogenaamd 'Life Extension Program' voor de B61. Het gaat hierbij in feite echter om een uitgebreid moderniseringsprogramma, waarbij onderdelen van de bestaande versies van de B61 samengevoegd worden tot een nieuwe bom: de B61-12.

Door het toevoegen van een nieuw geleidingssysteem, in de vorm van staartvleugels, wordt de precisie van het wapen verhoogd. Daarmee kan de militaire geschiktheid bij een lagere kracht op het zelfde niveau blijven. Met deze toegenomen capaciteiten wordt de B61-12 een veel bruikbaar wapen dan de eerdere B61-versies. Daarmee wordt de bom in de praktijk ook beter inzetbaar.

Volgens planning moeten de nieuwe B61-12-bommen in 2018 of 2019 op de genoemde Europese vliegbases gestationeerd worden. De B61-12 zou tenminste dertig jaar bruikbaar moeten blijven, wat betekent dat ze tot in de jaren 2040 inzetklaar gereed kunnen blijven staan.

De nieuwe kernwapens kunnen ingezet worden door de huidige bommenwerpers die Europese NAVO-landen voor de nucleaire taak beschikbaar hebben, de F16's en de Tornado's. Het is de bedoeling dat ze ook door de opvolgers van deze vliegtuigen, in ieder geval door de F35 (Joint Strike Fighter), gebruikt kunnen worden.

Kosten van modernisering

De geschatte kosten zijn inmiddels opgelopen tot 10,4 miljard dollar, meer dan een verdubbeling ten opzichte van de oorspronkelijk geplande 4 miljard dollar. Een Amerikaanse onderzoeker berekende dat elk van de in totaal ongeveer 400 B61-12-bommen die er gaan komen meer zullen kosten dan hun gewicht in massief goud. Het is daarmee het duurste kernwapenproject uit de geschiedenis.

De Amerikaanse wapengigant Boeing, een van de grootste wapenproducenten ter wereld, is een voorbeeld van een bedrijf dat hier fors aan verdient. In november 2012 haalde het bedrijf een contract ter waarde van 178 miljoen dollar binnen voor het assembleren van het nieuwe startstelsel.

Leden van het Amerikaanse parlement zijn, in de eerste plaats vanwege deze hoge kosten, niet allemaal onverdeeld enthousiast over de moderniseringsoperatie. Vooral nog lijkt het parlement in dit kader slechts goedkeuring te geven voor uitgaven die fors lager zijn dan de budgetten die door de regering zijn

voorgesteld. Het is nog onduidelijk welke consequenties dit heeft voor het moderniseringsprogramma. Republikeinen in de Amerikaanse Senaat suggereerden eerder de kosten voor de modernisering door te schuiven naar de Europese gastlanden. Voor Nederland zou dit een kostenpost van ongeveer 380 miljoen euro betekenen. Het lijkt echter niet waarschijnlijk dat dit daadwerkelijk zal gaan gebeuren.

Modernisering versus nucleaire ontwapening

De Amerikaanse president Obama heeft zich verschillende malen uitgesproken voor het werken naar een kernwapenvrije wereld. Dit wordt ondersteund door stappen tot verdere kernontwapening en voortgaande onderhandelingen met Rusland. Het totaal aantal kernwapens in de wereld neemt dan ook af, van 19.000 in 2012 tot ongeveer 17.300 stuks in 2013. In andere landen met kernwapens blijft het aantal gelijk of is sprake van een lichte groei.

Tegelijkertijd blijven ook de Verenigde Staten nieuwe kernwapens ontwikkelen en bestaande kernwapens moderniseren, ondanks een belofte van Obama in 2010 geen nieuwe kernwapens in gebruik te zullen nemen.

De B61-bommen zijn lang afgedaan als achterhaald wapentuig, waarvan de kans op daadwerkelijke inzet nihil was. Hoewel dit een onjuiste veronderstelling was, er wordt niet voor niets consequent getraind voor het gebruik van de wapens, kan wel gesteld worden dat met de modernisering van de bommen de drempel tot gebruik aanzienlijk verlaagd wordt.

De B61-12 zal in NAVO-verband in Europa gestationeerd en in voorkomende gevallen gebruikt worden. Het 'Deterrence and Defense Posture Review' ('Herziening van de staat van afschrikking en verdediging') dat de lidstaten van de NAVO in mei 2012 vaststelden liegt er niet om: "Zolang als kernwapens bestaan, zal de NAVO een nucleair bondgenootschap blijven." En: "De NAVO is vastbesloten om een passende mix van nucleaire, conventionele en raketverdedigingsmogelijkheden te behouden ter afschrikking en verdediging om aan zijn verplichtingen te voldoen zoals uiteengezet in het Strategisch Concept."

Country	Deployed Strategic	Non-Strategic	Non-Deployed Warheads	Total Inventory	Growth Trends
USA (2013)	1.950	200	2.650 ¹⁾	7.700	Decrease
Russia (2013)	1.800	0	2.700 ²⁾	8.500	Decrease
UK (2011)	<160	-	65	225	Decrease
France (2011-2012)	<300	50	-	298 – 300	Slight Decrease
China (2013)	-	-	240 – 300	300	Growing
India (2013)	-	-	80 – 100	80 – 100	Steady
Pakistan (2013)	-	-	90 – 110	90 – 110	Steady
Israël (2013)	-	-	80	80 (200)	Growing
North Korea (2013)	-	-	<10	<10	Growing
Total Nuclear Weapons in the World: 17.325					

1) +3.000 awaiting dismantlement 2) - (Est.) + 4.000 awaiting dismantlement

Tegelijkertijd wordt gesproken over de mogelijkheid om het aantal niet-strategische kernwapens (kernwapens voor gebruik op het slagveld), zoals de Amerikaanse kernwapens in Europa, verder terug te brengen. Voorwaarde daarvoor is dat Rusland ook stappen op dat vlak neemt. Omdat in het document ook wordt gesteld dat "de nucleaire slagkracht van het Bondgenootschap momenteel voldoet aan de vereisten van een staat van effectieve afschrikking en verdediging", wordt de vraag naar de reden voor de modernisering van de B61-bommen, en daarmee van het uitbreiden van de nucleaire slagkracht en het nog tientallen jaren handhaven van de stationering van Amerikaanse kernwapens in Europa, nog prangender.

Politieke ontwikkelingen in Nederland

Decennialang is er, als het er op aan kwam, steeds een parlementaire meerderheid geweest voor het voortzetten van de stationering van Amerikaanse kernwapens in Nederland. Sinds het CDA in de oppositiebanken heeft plaatsgenomen tegenover het kabinet Rutte-II heeft zich echter een opmerkelijke omslag in hun positie ten aanzien van kernwapens in Nederland voltrokken.

In december 2012 nam de Tweede Kamer een door het CDA geïnitieerde motie aan waarin de regering werd verzocht "de verwijdering van tactische kernwapens uit heel Europa als harde doelstelling te formuleren". De motie stelde voorts dat de tactische kernwapens geen militair nut meer hebben en dat er geen geld gestoken zou moeten worden in de modernisering van "deze nutteloze en gevaarlijke wapens". Enkel de VVD, de PVV en de SGP stemden tegen deze motie.

In juli 2013 kreeg deze motie een vervolg toen CDA-Kamerlid Knops naar Washington trok om het Amerikaanse Congres namens de fracties van PvdA, CDA, D66, SP, GroenLinks, Partij voor de Dieren en 50Plus een brief te overhandigen met een oproep af te zien van de modernisering van de B61-bommen in Europa.

Ook in de meeste andere Europese landen waar Amerikaanse kernwapens liggen opgeslagen wordt steeds minder waarde gehecht aan het handhaven van deze stationering. Zo zet Duitsland zich al enige tijd binnen de NAVO in voor een verwijdering van de B61-bommen.

Minister van Buitenlandse Zaken Timmermans (PvdA) was als Kamerlid een verklaard voorstander van de verwijdering van de kernwapens. Het is echter de vraag hoe hard hij zich hier voor in zal zetten vanuit zijn rol als lid van een coalitie met de VVD, een van de weinige partijen die voorstander blijft van handhaving van de kernwapens in Nederland. Het staat in de planning dat hij later in 2013 zijn visie zal voorleggen aan de Tweede Kamer.

Openheid

Een andere opmerkelijke ontwikkeling was de openheid die opeens betracht werd door oud-bewindslieden. Achtereenvolgens de oud-premiers Lubbers en Van Agt (beiden CDA) en oud-minister van Defensie Stemerding (PvdA), die in hun functie altijd gezwegen hadden over de aanwezigheid van Amerikaanse kernwapens in Nederland, traden naar buiten met hun kennis:

- Lubbers: “Als je nu naar Volkel gaat, dan hebben we nog steeds onderdelen liggen die een functie vervullen in het nucleaire. [...] Ik heb nooit gedacht dat die malle dingen daar nog steeds zouden zijn, anno 2013. Volgens mij absoluut zinloos, onderdeel van een traditie van militair denken.”
- Van Agt: “Ze liggen daar en het is van de zotte dat ze er nog altijd liggen.”
- Stemerink: “Ik heb ze zelf gezien en mijn hand erop gelegd. Ik wilde controleren of de nucleaire wapens die op Nederlands grondgebied opgeslagen waren, daar ook daadwerkelijk lagen.”

Minister van Defensie Jeanine Hennis weigert in te gaan op de uitspraken van de oud-ministers: "Ik kan geen uitspraken doen over aantallen en locaties, dat is binnen de Navo zo afgesproken." Zij houdt daarmee vast aan het 'noch ontkennen, noch bevestigen'-beleid waarmee opeenvolgende regeringen stevast de discussie uit de weg zijn gegaan.

Op de volgende websites kunt u meer informatie vinden over kernwapens
ontwapen.puscii.nl – www.vredessite.nl – www.nonukes.nl

Dit informatieblad is financieel mogelijk gemaakt dankzij een bijdrage van het Fonds Vredesprojecten

